

Sovražni govor v slovenski kazenski zakonodaji in sodni praksi

DR. KATARINA BERGANT

VIŠJA DRŽAVNA TOŽILKA
VODJA OKROŽNEGA DRŽAVNEGA TOŽILSTVA
V LJUBLJANI

SOVRAŽNI GOVOR (širše)

- Izražanje, katerega namen je ponižati, ustrahovati ali podžigati nasilje zoper osebo ali skupino ljudi na temelju določenih osebnih naveznih okoliščin (rase, narodnosti, spola, vere, spolne usmerjenosti, invalidnosti, jezikovnih sposobnosti, političnih in moralnih prepričanj, družbenega razreda, poklica...)
- Izražanje sovražnosti ali diskriminatornih predsodkov na račun (naštetih) osebnih okoliščin oziroma izražanje, ki je v celoti motivirano z rasnimi etičnimi, verskimi, spolnimi in drugimi predsodki (praviloma proti ranljivejšim skupinam)

DEJSTVO

Nestrpna, ksenofobna in diskriminatorna retorika v javnosti je vedno bolj del javnega komuniciranja. Vendar pa sociološka definicija sovražnega govora ni enaka pravni ureditvi sovražnega govora, zato tudi družbeno nesprejemljiv sovražni govor ni enak kaznivemu sovražnemu govoru, tako kot tudi razžalitev ali žaljiv govor še ni sovražni govor.

ZAKONODAJNI OKVIR- Evropska zakonodaja

1. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (EKČP):

- 10. člen (svoboda govora)
- 14. člen (prepoved diskriminacije)

2. Priporočilo Sveta Evrope (97)20 o sovražnem govoru

Sovražni govor označuje kot...

“ vsako obliko izražanja ki širi, razpihuje, spodbuja ali opravičuje rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, izraženo z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, diskriminacijo in sovraštvom proti manjšinam, migrantom ali osebam z migrantskim ozadjem.”

(definicija pogosto predstavlja izhodišče za delovanje nevladnih organizacij in iniciativ civilne družbe v Evropi in Sloveniji)

3. Konvencija o kibernetiski kriminaliteti 2004 (Convention on cybercrime)

- Regulacija sovražnega govora na spletu- internetu

4. Dodatni protokol Konvenciji o kibernetiski kriminaliteti

- Kot kaznivo dejanje opredeli razširjanje ksenofobnih in rasističnih materialov in gradiv v računalniških sistemih.

5. Priporočilo ECRI št. 6 (Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti) proti razširjanju rasističnega, ksenofobnega, antisemtiskega gradiva prek spleta.

TEMELJNI VPRAŠANJI

1. Kje je meja med svobodo izražanja (govora) in sovražnim govorom? – tehtanje, iskanje sorazmernosti in ravnovesja med posameznimi pravicami
1. Kje se začne kaznivost sovražnega govora? - kje je meja med neprimernim govorom, žalitvijo, prekrškom in kaznivim dejanjem.

ZAKONODAJNI OKVIR- Slovenska zakonodaja

1. Sovražni govor V USTAVI RS

- 63. člen (prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni)
- (1) *“Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.*
- (2): *Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.”*

- 39. člen USTAVE RS (svoboda izražanja)

- *“Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.”*
- Ustavno sodišče RS (U-I-226/95)- načelno stališče glede glede funkcije in pomembnosti svobode izražanja, ki je *“...neposreden izraz posameznikove osebnosti v družbi in konstitutiven temelj svobodne demokratične družbe”*

USTAVNE OMEJITVE SVOBODE IZRAŽANJA

- Za vse človekove pravice (tudi svobodo izražanja) velja, da ni absolutna, saj že iz vsebine posameznikove pravice izhaja, da pravica enega, omejuje pravico drugega.
- **15. člen Ustave (uresničevanje in omejevanje pravic)**
- (3): *“Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ta ustava.”*
- (4): *“Zagotovljeni sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.”*

2. Sovražni govor kot kaznivo dejanje Javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. čl. KAZENSKÉGA ZAKONIKA RS (KZ-1)

- Kaznivo dejanje umeščeno v poglavje zoper javni red in mir
- Merila tožilstva (Pravno stališče Vrhovnega državnega tožilstva z dne 27.2.2013) postavljena zelo visoko.
- Ni nujno da vsaka zaznana oblika sovražnega govora, razširjanja predsodkov ali diskriminacij, čeprav protiustavna v smislu prvega odstavka 63. člena Ustave RS, izpolnjuje tudi pogoje za kazenski pregon. (U RS ima širši koncept kot ga inkriminira KZ-1)
- Sovražni govor ne more biti kazniv, če v posledici ravnanja storilca ni prišlo do ogrožitve ali motenj javnega reda in miru za kaznivost izražanja morata obstajati objektivna možnost in tudi verjetnost, da bo kršen javni red in mir.

297. čl KZ-1

- 1. odst.:

“Kdor javno spodbuja ali razpihuje sovraštvo, nasilje ali nestrpnost, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenemu položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini, in je dejanja storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev, se kaznuje z zaporom do dveh let.”

Zakonski znaki kd

- javnost delovanja (javni kraj je vsak prostor, ki je brezpogojno ali pod določenimi pogoji dostopen vsakomur- 2.tč 2. čl ZJRM-1, dejanje lahko storjeno v vsehoblikah komuniciranja na spletu, forumih, blogih, epošto, tudi če je naslovljena na zasebni naslov, ob okoliščinah da je bil namen doseči širšo javnost)
- zavest o spodbujanju ali razpihovanju sovraštva, nasilja ali nestrpnosti
- usmerjenost zoper določeno skupino, opredeljeno po osebnih okoliščinah njenih pripadnikov
- zavedanje o možnosti nastopa konkretne nevarnosti za javni red in mir in privolitev v tako posledico
- zavestna in hotena uporaba orožja, zmerjanja, žalitev (mora očitno presegati običajno mejo deliktov žaljenja)
- **Naklep mora obsegati vse znake kaznivega dejanja**

3. Sovražni govor kot prekršek po Zakonu o medijih (ZMed)

- 8.člen (prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti): prepoveduje z razširjanjem programskih vsebin spodbujati, k narodni, rasni verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju ali vojni, ter izzivati narodno, rasno versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost. (ni predvidenih sankcij za kršitev člena)

4. Sovražni govor kot prekršek po Zakonu o varstvu javnega reda in miru (ZRJM-1)

- kot prekršek ne opredeljuje izrazov sovraštva in nestrpnosti
- kot prekršek opredeljuje nasilno in drzno vedenje, ki povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, nedostojno vedenje na javnem kraju, lahko se storilec kaznuje z višjo globo, če ravna z namenom vzbujanja narodnostne, rasne, spolne, etične, verske, politične nestrpnosti ali nestrpnosti glede spolne usmerjenosti

PREPOVED SOVRAŽNEGA GOVORA V PRAKSI ESČP

Temeljna načela ESČP pri odločanju- razlikuje med **dvema kategorijama** sovražnega govora

1. najhujše, najskrajnejše oblike, kjer **ugotovi zlorabo pravic iz 17. člena EKČP in jih vsebinsko ne presoja**, pritožbo zavrže- absolutna prepoved (zanikanje ali zmanjševanje pomena genocida, hudodelstev zoper človečnost, vojnih hudodelstev in holokavsta, rasna in verska diskriminacija). Prepoved podobna naši ustavni.
1. primeri, ki jih ESČP vzame v presojo in jih obravnava po 2. odst.10 člena EKČP **z uporabo testa sorazmernosti**- tehtanje med različnimi vrednotami (ali dati večjo prednost izrečenim besedam ali kontekstu v katerem so bile izrečene)

ESČP- absolutna prepoved, uporaba 17. člena

- *Garaudy proti Franciji* (zanikanje hudodelstev zoper človečnost in holokavst v knjigi "Temeljni miti modernega Izraela)
- *Norwood proti Združenem kraljestvu* (verska diskriminacija zoper islamsko skupnost v Angliji)
- *Glimmerveen in Hegenbeek proti Nizozemski* (rasistične izjave zoper priseljence na Danskem na TvV programu)
- *Janowiec in drugi proti Rusiji* (zanikanje holokavsta)
- *I. A. proti Turčiji* (objava romana ki je žalil islamskega preroka in spodbujal versko diskriminacijo)

KAZENSKI PREGON SOVRAŽNEGA GOVORA V SLOVENIJI

- Razlaga teoretičnih kriterijev in meril: 1. javnost objave, 2. usmerjenost k manjšinam, 3. obstoj možnosti da se bodo besede sprevrgle v nasilje (zato sodne prakse praktično ni)
- Ali takšno stališče podcenjuje nevarnost sovražnega govora, čeprav zgodovina kaže da spodbujanje nestrpnosti in sovraštva do posameznih družbenih manjšin na podlagi narodnostne in verske pripadnosti lahko vodi do fizičnega nasilja, preganjanja ljudi, vojn in hudodelstev)
- Problem pomanjkljivega stopnjevanja sankcij za ustavno prepoved sovražnega govora po kriteriju “družbene nevarnosti” (primeroma za lažje oblike- zaplemba publikacij, prepoved objave, umiki s spletnih strani- pri nas samo kaznovanje, ki ga praktično ne izvajamo)

Sodna in tožilska praksa

- Primer K 50/99, 2001
 - 2x obsodilna sodba z izrečenima pogojnima obsodbama (predsednik lokalne skupnosti organiziral sestanek skupnosti na katerem so sklenili da Romi niso zaželeni)
- Primer K64/2005
 - posameznik na spletu pisal o “invaziji Romov v Lendavi in napisal “Hitlerja bi rabili!!! Cigane vse pobit!!!”, obsodilna sodba z izrečeno pogojno kaznijo.
- Primer II Kp 5357/2010
 - Napad na gejevskega aktivista v “Café open”. Trije storilci obsojeni na zporno kazen, Višje sodišče kazni znižalo, Vrhovno sodbo razveljavilo (zaradi neupravičene hrambe DNK sledi)
 - Problemi s pregonom v praksi (svinjske glave)